

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

20 päivänä maaliskuuta 2002 *

Asiassa T-15/99,

Brugg Rohrsysteme GmbH, kotipaikka Wunstorf (Saksa), edustajinaan asianajajat T. Jestaedt, H.-C. Salger ja M. Sura, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinaan W. Mölls ja É. Gippini Fournier, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamismenettelyssä (asia N:o IV/35.691/E-4: esieristettyjen kaukolämmitysputkien alan kartelli) 21 päivänä lokakuuta 1998 tehdyn komission päätöksen 1999/60/EY (EYVL 1999, L 24, s. 1) kumoamista tai toissijaisesti kyseisessä päätöksessä sille määrätyn sakon määrän pienentämistä,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN
OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Mengozzi sekä tuomarit
V. Tiili ja R. M. Moura Ramos,

kirjaaja: hallintovirkamies G. Herzig,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 23.10.2000 pidetyssä istunnossa
esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion ¹

Kanteen perustana olevat tosiseikat

- 1 Kantaja on Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, joka toimii kaukolämmitysalalla ja pitää kaupan esieristettyjä kaukolämmitysputkia.

$\frac{2}{7}$ — —

1 — Tuomion perusteluista esitetään ainoastaan ne kohdat ja perustelut, joiden julkaisemista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pitää tarpeellisina. Muut asiaa koskevat tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty asiassa T-23/99, LR AF 1998 vastaan komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. s. II-1705.

- 8 Komissio teki 21.10.1998 EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamismenettelyssä (asia N:o IV/35.691/E-4: esieristettyjen kaukolämmitysputkien alan kartelli) päätöksen 1999/60/EY (EYVL 1999, L 24, s. 1), jota on oikaistu ennen julkaisemista 6.11.1998 tehdyllä päätöksellä [C(1998) 3415 lopullinen] (jäljempänä päätös tai kanteen kohteena oleva päätös), jossa se totesi eri yritysten ja muun muassa kantajana olevan yrityksen osallistuneen EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) tarkoitettuihin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin (jäljempänä kartelli).
- 9 Päätöksen mukaan neljä tanskalaista kaukolämmitysputkien valmistajaa oli vuoden 1990 lopulla tehnyt sopimuksen kotimaan markkinoillaan noudatettavasta yleisestä yhteistyöperiaatteesta. Sopimus yhdisti ABB IC Møller A/S:n, sveitsiläis-ruotsalaisen konsernin ABB Asea Brown Boveri Ltd:n tanskalaisen sivuliikkeen (jäljempänä ABB), Dansk Rørindustri A/S:n, joka tunnetaan myös nimellä Starpipe (jäljempänä Dansk Rørindustri), Løgstør Rør A/S:n (jäljempänä Løgstør) ja Tarco Energi A/S:n (jäljempänä Tarco) (näistä neljästä yrityksestä yhdessä käytetään jäljempänä ilmaisua tanskalaiset valmistajat). Ensimmäisiä toimenpiteitä oli koordinoita sekä Tanskassa sovellettavien hintojen että vientihintojen korotusta. Tanskan markkinoiden jakamista varten sovittiin kiintiöistä, joita sovelsi ja valvoi myyntijohtajien ”yhteysryhmä”. Kunkin hankkeen osalta yritys, jolle yhteysryhmä osoitti hankkeen, ilmoitti muille osallistujille hinnan, jota se aikoi tarjota, ja muut toimittajat tekivät korkeamman tarjouksen suojellakseen kartelliin nimeämää toimittajaa.
- 10 Päätöksen mukaan kaksi saksalaista valmistajaa eli Henss/Isoplus-konserni (jäljempänä Henss/Isoplus) ja Pan-Isovit GmbH olivat syksystä 1991 alkaen osallistuneet tanskalaisten valmistajien säännöllisesti pitämiin kokouksiin. Näiden kokousten yhteydessä oli keskusteltu Saksan markkinoiden jakamisesta. Valmistajat olivat päätöksen mukaan tehneet elokuussa 1993 sopimuksia, joissa vahvistettiin kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen myyntikiintiöt.

- 11 Päätöksessä todetaan myös, että kaikki valmistajat olivat tehneet vuonna 1994 sopimuksen kiintiöiden määrittämiseksi yhteisön markkinoille kokonaisuudessaan. Tämä Euroopan laajuinen kartelli oli rakenteeltaan kaksitasoinen. ”Johtajien klubiin” kuuluivat kartelliin osallistuvien yritysten hallitusten johtajat tai toimitusjohtajat, ja se asetti kullekin yritykselle tietyt kiintiöt sekä markkinoilla yleensä että erilliset kiintiöt eri kansallisille markkinoille, joihin kuuluivat Saksa, Itävalta, Tanska, Suomi, Italia, Alankomaat ja Ruotsi. Joillekin kansallisille markkinoille perustettiin paikallisista myyntijohtajista koostuvat ”yhteysryhmät”, joille annettiin tehtäväksi hallinnoida sopimusjärjestelyjä jakamalla yksittäiset hankkeet ja koordinoida yhteistyöhön perustuvaa tarjousmenettelyä.
- 12 Saksan markkinoiden osalta päätöksessä todetaan, että kuuden päävalmistajan (ABB, Dansk Rørindustri, Henss/Isoplus, Løgstør, Pan-Isovit ja Tarco) ja kantajan 18.8.1994 pitämän kokouksen jälkeen Saksan yhteysryhmä piti ensimmäisen kokouksensa 7.10.1994. Kyseinen ryhmä kokoontui pitkään vuoden 1995 kesäkuun lopussa suoritettujen komission tarkastusten jälkeen, vaikka kyseisestä ajankohdasta alkaen kokoukset pidettiin Euroopan unionin ulkopuolella Zürichissä. Zürichissä pidettiin kokouksia 25.3.1996 saakka.
- 13 Kartellin yhtenä erityispiirteenä päätöksessä pidetään muun muassa sellaisten yhdenmukaistettujen toimenpiteiden hyväksymistä ja toteuttamista, joilla pyrittiin poistamaan markkinoilta ainoa kartellin ulkopuolinen merkittävä yritys eli Powerpipe. Komissio täsmentää, että eräät kartelliin osallistuneet palkkasivat itselleen Powerpipen avainhenkilöstöä ja antoivat Powerpipen ymmärtää, että sen oli syytä vetäytyä Saksan markkinoilta. Sen jälkeen kun Powerpipe oli maaliskuussa 1995 saanut itselleen tärkeän saksalaisen hankkeen, Düsseldorfissa pidettiin kokous, johon olivat osallistuneet edellä mainitut kuusi valmistajaa sekä kantaja. Komission mukaan kyseisessä kokouksessa päätettiin yhteisen boikotin kohdistamisesta Powerpipen asiakkaisiin ja toimittajiin. Boikotti toteutettiin tämän jälkeen.
- 14 Komissio esittää päätöksessään perusteluja sille, minkä vuoksi vuoden 1990 lopulla tanskalaisten valmistajien välillä tehtyjen nimenomaisten markkinoiden

jakamista koskevien järjestelyjen lisäksi lokakuussa 1991 alkaneiden järjestelyjen voidaan katsoa kokonaisuudessaan muodostaneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kiellettyä ”sopimuksen”. Komissio korostaa lisäksi, että ”Tanskan” ja ”Euroopan” kartellit olivat itse asiassa yksi kartelli, jonka toiminta oli kyllä alkanut Tanskassa mutta jonka pitkän aikavälin päämääränä oli alusta alkaen ollut kontrollin ulottaminen koskemaan markkinoiden kaikkia toimijoita. Komissio katsoo, että valmistajien välisellä jatkuvalla sopimuksella oli merkittävä vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

15 Näiden perustelujen jälkeen päätöksessä määrätään seuraavaa:

”1 artikla

ABB Asea Brown Boveri Ltd, Brugg Rohrsysteme GmbH, Dansk Rørindustri A/S, Henss/Isoplus Group, Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, Oy KWH Tech Ab, Løgstør Rør A/S, Pan-Isovit GmbH, Sigma Technologie di rivestimento Srl ja Tarco Energi A/S ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa perusteluosassa kuvatulla tavalla ja siinä kuvatussa laajuudessa osallistumalla esieristettyjen kaukolämmitysputkien alalla sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen, joka sai alkunsa noin marras-joulukuussa 1990 neljän tanskalaisvalmistajan välisenä, laajeni sitten muille kansallisille markkinoille ja koskemaan Pan-Isovitia ja Henss/Isoplusia sekä muodosti vuoden 1994 lopulla laajan, koko yhteismarkkinat kattavan kartellin.

Rikkominen kesti seuraavasti:

— —

— Brugg noin elokuusta 1994 [maalis- tai huhtikuuhun 1996 saakka],

— —

Rikkomisen pääpiirteet olivat seuraavat:

- kansallisten markkinoiden ja lopulta koko Euroopan markkinoiden jakaminen osallistujien kesken kiintiöiden pohjalta,
- kansallisten markkinoiden osoittaminen tietyille valmistajille ja sen järjestäminen, että muut valmistajat vetäytyvät markkinoilta,
- tuotteen ja yksittäisten hankkeiden hintojen sopiminen,
- yksittäisten hankkeiden osoittaminen määrätyille valmistajille ja tarjousmenettelyn ohjaileminen näiden hankkeiden osalta tarkoituksena varmistaa, että kartellin määräämä valmistaja sai kyseisen urakan,
- yhdenmukaistettujen toimintatapojen sopiminen ja toteuttaminen kartellin suojaamiseksi ainoan sen ulkopuolisen merkittävän toimijan Powerpipe AB:n

kilpailulta ja kilpailijan kaupallisen toiminnan estämiseksi, sen liiketoiminnan vahingoittamiseksi tai sen poistamiseksi kokonaan markkinoilta.

— —

3 artikla

Edellä 1 artiklassa mainituille yrityksille määrätään siinä todettujen rikkomisten vuoksi seuraavat sakot:

— —

b) Brugg Rohrsysteme GmbH, sakkoa 925 000 ecua;

— — .”

— —

Aineelliset kysymykset

- 23 Kantaja esittää neljä kanneperustetta. Ensimmäinen kanneperuste koskee tosiseikastovirheitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa. Toinen kanneperuste perustuu puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen. Kolmas kanneperuste koskee yleisten oikeusperiaatteiden loukkaamista ja sakon määrän arvioimiseen liittyviä tosiseikastovirheitä. Neljäs kanneperuste koskee perusteluvollisuuden laiminlyöntiä sakon määrän arvioimisen yhteydessä.

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee tosiseikastovirheitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa

- 24 Kantaja väittää komission tehneen tosiseikastovirheitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisen yhteydessä siltä osin kuin kyse on ensinnäkin kantajan kartelliin osallistumisen kestosta, toiseksi sen väitetyistä osallistumisesta Powerpipeä vastaan toteutettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ja kolmanneksi kantajan väitetyistä osallistumisesta yhteisön laajuiseen kartelliin.

Kantajan suorittamaksi väitetyn rikkomisen kesto

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 25 Kantajan mukaan komissio on liioitellut rikkomisen kestoja siltä osin kuin se väittää kantajan osallistuneen kartelliin 18.8.1994 alkaen ja lopettaneen osallistumisen vasta maaliskuu- tai huhtikuussa 1996.

- 26 Kantaja väittää, että se ei ollut ottanut osaa kartelliin vielä 18.8.1994 eli ajan-kohtana, jona se oli osallistunut Kööpenhaminassa johtajien kesken pidettyyn kokoukseen, joka oli järjestetty toimialajärjestön European District Heating Pipe Manufacturers Association (jäljempänä EuHP) tapaamisen yhteydessä.
- 27 Kantajaa ei nimittäin ollut virallisesti kutsuttu kyseiseen kokoukseen vaan se oli saapunut sinne Henssin kehotuksesta selvittääkseen mahdollisuuksiaan liittyä järjestöön. Kyseisessä kokouksessa käsitellyillä asioilla ei ollut ollut merkitystä kantajalle eikä tämä ollut osallistunut kokoukseen keskeytyksestä. Toisin kuin komissio arvioi, kokouksessa ei ollut ainakaan kantajan läsnäollessa keskusteltu ehdotuksista, jotka olisivat koskeneet hintojen uudelleen korottamista Saksassa tai yhteisen hinnaston laatimista. Vasta kokouksessa kantaja oli saanut tiedon muiden tuottajien Saksan markkinoilla harjoittamasta yhteistyöstä ja siitä, että sen olisi pakko osallistua tähän yhteistyöhön.
- 28 Lisäksi se seikka, ettei kantaja ollut ottanut osaa välittömästi 18.8.1994 pidetyn kokouksen jälkeen järjestettyyn yhteisryhmän kokoukseen vaan oli osallistunut niihin vasta 7.12.1994 alkaen, osoittaa, että kantajan osallistuminen kartelliin ei ole alkanut sen läsnäolosta 18.8.1994 pidetyssä kokouksessa. Päätöksen 61. perustelukappaleen väite, jonka mukaan ”KWH ja Brugg eivät osallistuneet 16. marraskuuta [1994] pidettyyn kokoukseen, mutta ABB suhtautui optimistisesti siihen, että ne saataisiin mukaan järjestelyyn, ja niin kartelli valtuutti ABB:n tekemään lopullisen sopimuksen näiden kahden valmistajan kanssa”, osoittaa, että kantaja ei ollut 16.11.1994 pidetyn kokouksen ajankohtana vielä liittynyt kartelliin. Toisin kuin päätöksessä väitetään, kantaja ei ollut ollut läsnä 7.10.1994 pidetyssä kokouksessa.
- 29 Siltä osin kuin kyse on rikkomisen lopettamisesta, kantaja oli lopettanut osallistumisensa jo 25.2.1996 eli ajankohtana, jona Zürichissä oli järjestetty viimeinen sellainen kokous, jossa kantaja oli ollut läsnä.

- 30 Vastaaja huomauttaa, että 18.8.1994 pidettyä kokousta on pidettävä kantajan rikkomiseen osallistumisen alkamisajankohtana. Se jatkaa, että 9.8.1996 päivätyssä kantajan vastauksessa 9.7.1996 päivättyyn tietopyyntöön (jäljempänä kantajan vastaus) kantaja on selvästikin maininnut kyseisen kokouksen niiden tapaamisten joukossa, joiden aikana kilpailukysymyksistä oli keskusteltu. Kantaja on joka tapauksessa ainakin periaatteessa kuulunut kartelliin sen jälkeen kun se oli osallistunut 18.8.1994 pidettyyn kokoukseen ilman että se olisi ilmaissut siellä eriävän kantansa, vaikka tällöin olisikin edelleen ollut epäselvää, mikä rooli kantajalla tulisi olemaan Euroopan laajuisessa kartellissa, jota tuolloin vasta rakennettiin.
- 31 Rikkomisen lopettamisen osalta vastaaja muistuttaa, että kantaja on itse vahvistanut sekä hallinnollisen menettelyn aikana että kannekirjelmässään, että se oli osallistunut vielä 25.3.1996 pidettyyn kokoukseen.

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 32 On aiheellista todeta, ettei kantaja kiistä olleensa läsnä Kööpenhaminassa pidetyssä kartellin kokouksessa 18.8.1994.
- 33 Kokouksen tarkoituksen osalta on huomattava ensinnäkin, että Tarcon mukaan kartellilla oli hinnasto, jota oli noudatettava tarjouksia tehdessä ja jonka kartellin koordinoija oli ilmeisesti toukokuussa 1994 antanut tiedoksi (31.5.1994 päivätty Tarcon vastaus 13.3.1996 tehtyyn tietopyyntöön). Henssille sekä ABB:n, Dansk Rørindustrin, Løgstørin, Pan-Isovitin ja Tarcon johtajille 10.6.1994 lähetetyssä kokouskutsussa (väitetiedoksiannon liite 56) kartellin koordinoija toteaa seuraavaa: ”Koska 9.5.1994 päivätty luettelo on epätäydellinen tiettyjen kohtien osalta ja koska tästä syystä tarjousten vertailemisesta on aiheutunut erimielisyyksiä ja huomattavia tulkintaeroja, puuttuvat kohdat on täytetty liitteenä olevaan luetteloon.” ABB:n 13.3.1996 päivättyyn tietopyyntöön antaman

4.6.1996 päivätyn vastauksen (jäljempänä ABB:n vastaus) mukaan olemassa oli hinnasto, jota oli Hannoverissa 3.5.1994 pidetyn kokouksen seurauksena noudatettava kaikkiin toimituksiin saksalaisille hankkijoille, ja tämän perusteella on pääteltävä, että 18.8.1994 pidettäväksi suunniteltua kokousta järjestettäessä oli ajateltu, että kokouksessa jatkettaisiin keskustelua tästä hinnastosta, jonka noudattaminen oli jo aloitettu, vaikkakaan ei ongelmitta.

34 On myös aiheellista huomata, että ABB:n vastauksen mukaan Saksan hintatason "parantamista" koskevista toimenpiteistä keskusteltiin 18.8.1994 pidetyssä kokouksessa. ABB:n mukaan tällaisia toimenpiteitä olisivat saattaneet olla uusien hinnastojen toimittaminen kartellin koordinoijalle uuden yhteisen hinnaston laatimiseksi sekä sopimus, jonka nojalla yhteiseen hinnastoon sovellettavat alennukset eivät olisi voineet ylittää ennen vuoden 1994 loppua vahvistettua enimmäismäärää ja jonka perusteella kyseisen hinnaston hinnat olisivat sitovia 1.1.1995 alkaen, vaikka viimeksi mainitun seikan osalta sopimus on saatettu tehdä vasta myöhemmässä kokouksessa (ABB:n vastaus). Vaikka muut kartellin osallistujat eivät ole vahvistaneet oikeaksi ABB:n selvitystä 18.8.1994 pidetyn kokouksen sisällöstä, on aiheellista todeta, että kokouskutsun perusteella voidaan päätellä, että 18.8.1994 pidetyssä kokouksessa on päätetty ja ehkä jopa vahvistettu toukokuussa 1994 sovittu yhteinen hinnasto.

35 Siltä osin kuin on kyse kantajan osallistumisesta rikkomiseen, on huomattava, että tämä on vastauksessaan myöntänyt olleensa 18.8.1994 pidetyssä kokouksessa mukana keskustelussa, joka koski kilpailutilannetta kyseisillä markkinoilla (kantajan vastauksen liite 2). Kannekirjelmässään kantaja myöntää, että vaikka se ei ollut läsnä kokouksessa koko aikaa, tilaisuudessa oli käynyt selvästi ilmi, että Tanskan ja Saksan markkinoilla harjoitettiin tiivistä yhteistyötä, joka olisi saattanut vaarantaa kantajan elinkelpoisuuden, jos tämä ei olisi osallistunut siihen.

36 Merkitystä ei tässä yhteydessä ole sillä, ettei kantajaa ollut virallisesti kutsuttu 18.8.1994 pidettyyn kokoukseen vaan se oli saapunut sinne Henssin kehotuk-

sesta. Kantaja ei voi myöskään väittää, että se oli osallistunut pelkästään teknisiä standardeja koskevaan keskusteluun. Kantaja on nimittäin vastauksessaan ilmoittanut, että sen osallistuminen kokoukseen johtui kontakteista, joiden yhteydessä taas kyse oli sellaisesta kilpailijoiden välisestä yhteistyöstä, joka saattoi vaikuttaa kantajaan. Lisäksi kantaja on vahvistanut väitetiedoksiintoon tekemissään huomautuksissa, että Henss oli kehottanut sitä osallistumaan kokoukseen siksi, että se saisi mielikuvan toisaalta siitä, mitä EuHP:hen osallistuminen olisi, sekä toisaalta markkinatilanteesta ja markkinoilla toimivista kilpailijoista. Siten, vaikka kantajan osallistumisen pääasiallinen syy on ollut EuHP:hen liittyminen, se on osallistunut kokoukseen tietoisena siitä, että siellä keskusteltaisiin asioista, jotka ulottuisivat pidemmälle kuin teknisten standardien laatiminen, joka on yksi EuHP:n tavoitteista.

- 37 Koska kantaja on kyseisen kokouksen aikana saanut tietää tiiviistä yhteistyöstä Tanskan ja Saksan markkinoilla, sen on täytynyt olla tietoinen ainakin siitä seikasta, että muut osallistujat kävivät keskustelua Saksan markkinoita koskevasta yhteisestä hinnastosta.
- 38 On aiheellista huomata, että jos yritys osallistuu yritysten kokouksiin, joilla on kilpailunvastainen tarkoitus, vaikka se ei toimisi näissä kokouksissa aktiivisesti, ja jos se ei julkisesti ilmoita olevansa sitoutumatta niissä sovittuihin asioihin antaen näin muiden osanottajien ymmärtää, että se hyväksyy kokousten tulokset ja toimii niiden mukaisesti, voidaan pitää näytettynä, että yritys osallistuu näistä kokouksista seuranneisiin yritysten välisiin järjestelyihin (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 232 kohta; Kok. Ep. XI, s. 79; asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-907, 98 kohta ja asia T-141/89, Tréfileurope v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-791, 85 ja 86 kohta).
- 39 On selvää, että saatuaan tietää Tanskan ja Saksan markkinoilla harjoitettavasta yhteistyöstä kantaja ei ole ilmoittanut olevansa sitoutumatta kokouksen kilpailua rajoittavaan sisältöön. Päinvastoin se seikka, että kantajalle myönnettiin tämän

jälkeen Saksan markkinoita koskeva kiintiö, osoittaa, että sen jälkeen kun se oli osallistunut 18.8.1994 pidettyyn kokoukseen, muut kartellin osallistujat olivat pitäneet sitä yrityksenä, joka piti ottaa mukaan markkinoiden jakamista koskevaan järjestelmään.

- 40 On aiheellista todeta, että päätöstä ei voida tulkita muulla tavoin siltä osin kuin siinä selvitetään Løgstørin ilmoitusta, jonka mukaan ABB oli 16.11.1994 pidetyn kokouksen yhteydessä selvittänyt, ettei se ollut vielääkään samaa mieltä Bruggin ja Oy KWH Tech AB:n (jäljempänä KWH) kanssa mutta toivoi, että asia kyettäisiin järjestämään (Løgstørin tekemät huomautukset väitetiedoksiintoon). Løgstør viittaa sopimusneuvotteluihin, joiden tarkoituksena oli Euroopan markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen aikaansaaminen ja joiden aikana Brugg oli vaatinut itselleen 2 prosentin kiintiötä Euroopan markkinoilla ja 4 prosentin kiintiötä Saksan markkinoilla. Kyseisten neuvottelujen osalta Løgstørin huomautuksissa on myös mainittu, että 30.9.1994 pidetyssä kokouksessa ei ollut päästy sopimukseen, koska sopimus edellytti KWH:n ja Bruggin osallistumista. Tämä osoittaa, että kantajaa on sen jälkeen, kun se oli osallistunut hinta-neuvotteluihin, pidetty kartellin osallistujana, vaikka kyseisenä ajankohtana ei ollut vielä tehty markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta, jolla hintasopimusta oli tarkoitus täydentää.
- 41 Koska kantajan osallistuminen kartelliin käy riittävällä tavalla ilmi siitä, että se oli läsnä 18.8.1994 pidetyssä kokouksessa, jonka muut osallistujat kuuluivat jo kartelliin, merkitystä ei ole sillä, että kantaja ei mahdollisesti heti osallistunut Saksan yhteysryhmän kokouksiin.
- 42 Siltä osin kuin on kyse ajankohdasta, jona kantaja lopetti kartelliin osallistumisen, riittää, kun todetaan, että kantaja on suullisessa käsittelyssä vahvistanut vastauksensa liitteenä 2 esitetyt tiedot, joiden mukaan se oli osallistunut Saksan yhteysryhmän kokoukseen vielä 25.3.1996.

- 43 Komissio on näin ollen perustellusti todennut, että kantaja on osallistunut rikkomiseen suunnilleen elokuusta 1994 maaliskuu- tai huhtikuuhun 1996.

44

66 — —

Kantajan osallistuminen yhteisön laajuiseen kartelliin

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 67 Kantaja väittää, että komissio on katsonut virheellisesti kantajan osallistuneen yleiseen kartelliin, joka olisi kattanut koko yhteismarkkinat. Se huomauttaa toimineensa ainoastaan Saksan markkinoilla. Näin ollen se ei ole osallistunut johtajien klubin toimintaan vaan ainoastaan Saksan yhteysryhmän kokouksiin. Ajankohtana, jona se oli osallistunut kokouksiin ensimmäistä kertaa, kiintiöiden jakamisesta oli jo päätetty. Kantajan mukaan kaikki tämä osoittaa, ettei se ollut tiennyt koko yhteismarkkinat kattavasta kartellista.
- 68 Kantajan vastauskirjelmässä kiistetään, että sillekin olisi myönnetty Saksan markkinoita koskevan 4 prosentin kiintiön lisäksi Euroopan markkinoita koskeva kiintiö. Kantaja ei sitä paitsi omien sanojensa mukaan ollut voinut tehdä mitään asialle, koska kyseisten putkien osalta hän oli vain yksi Saksan markkinoiden jälleenmyyjistä. Euroopan markkinoita koskevat 2 prosenttia olivat vain välillistä seurausta siitä, että Saksan markkinoita koskeva kiintiö oli muunnettu osuudeksi Euroopan markkinoista.

69 Vastaaja väittää, että kantajan toiminta Saksan markkinoilla ei ollut erillinen rikkominen vaan osa Euroopan laajuista kartellia. Kantaja on vastaajan mukaan myös tiennyt, että kansallisia markkinoita koskevista kiintiöistä oli päättänyt johtajien klubi. Vastaajan mukaan kantajalla ei ollut ollut ainoastaan Saksan markkinoita koskeva 4 prosentin kiintiö vaan lisäksi 2 prosentin kiintiö Euroopan markkinoilla.

70 Siltä osin kuin kantaja väittää, ettei sille ollut tosiasiallisesti myönnetty Euroopan laajuista kiintiötä, vastaaja huomauttaa, että kantaja kiistää näin ollen vastauskirjelmässään ensi kertaa väitteen, joka oli jo mainittu sekä väitetiedoksiannossa että päätöksessä. Kantaja ei sitä paitsi voi väittää, ettei se olisi käyttänyt kyseistä kiintiötä myydessään kyseisiä tuotteita myös Tanskan markkinoilla, ja kantaja oli myös osoittanut halukkuutensa saada takuita, jotka eivät koskeneet pelkästään Saksan markkinoita, etenkin takuut siitä, ettei sillä olisi Sveitsissä uusia kilpailijoita.

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

71 Ei ole kiistetty sitä tosiseikkaa, että kantaja on osallistunut Saksan markkinoilla toimineeseen kartelliin ja osallistunut säännöllisesti kyseisten markkinoiden yhteysryhmän kokouksiin.

72 Kantaja on myös myöntänyt, että Saksan yhteysryhmän kokoukset olivat osa johtajien klubin ohjaamaa kokonaiskartellia ja johtajien klubin jäsenet vahvistivat kaikille osallistujille kiintiöt eri kansallisia markkinoita varten sekä sopivat yleisistä hinnankorotuksista.

- 73 Tältä osin on huomattava, että yritys, joka on osallistunut omalla käyttäytymisellään yhdeksi teoksi katsottavaan moniosaiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla kilpailua rajoittavalla sopimuksella tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla, jolla pyritään myötävai-kuttamaan kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen kokonaisuudessaan, voi olla vastuussa myös muiden yritysten käyttäytymisestä saman kilpailusääntöjen rikkomisen osalta koko siltä ajalta, jolloin se osallistui kyseiseen rikkomiseen; näin on siinä tapauksessa, että kyseisen yrityksen näytetään tienneen muiden osallistujien lainvastaisesta käyttäytymisestä tai voineen kohtuudella ennakoida sen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin (asia C-49/92 P, komissio v. Anic Participazioni, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4125, 203 kohta).
- 74 Kantaja ei kiistä, että se on osallistunut Kööpenhaminassa 18.8.1994 pidettyyn kokoukseen, jonka yhteydessä oli käynyt ilmi, että Tanskan ja Saksan markki-noilla käytiin yhteistyötä, joka olisi vaarantanut kantajayrityksen elinkelpoi-suuden, ellei tämä olisi osallistunut siihen. Lisäksi kantaja on vastauksessaan myöntänyt ABB:n ilmoittaneen sille, että ”Euroopan-kokous” oli vahvistanut sille kiintiön ja että Euroopan laajuiseen hyvitysmekanismiin liittyi vielä ongelma, koska Dansk Rørindustrin toimitukset kantajalle oli laskettava Dansk Rørindustrin kiintiöön kuuluviksi. Kantaja on siis ollut osallistumisajankohtana tietoinen siitä, että sen Saksan markkinoita koskeva kiintiö oli osa Euroopan markkinoiden jakamista, jonka tuottajat olivat järjestäneet keskenään.
- 75 Komissiolla on siis ollut oikeus väittää kantajan osallistuneen yleiseen kartelliin, joka kattoi koko yhteismarkkinat, kun se on samalla myöntänyt kantajan toi-mineen pääasiassa Saksan markkinoilla.
- 76 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei ole tarpeen tarkastella sitä seikkaa, onko kantajalla ollut Euroopan markkinoita koskeva kiintiö vai ei. Vaikka kantajalle olisikin myönnetty kiintiö ainoastaan Saksan markkinoille, tämä ei

vaikuttaisi millään tavoin päätelmään, jonka mukaan kantaja oli tietoinen siitä tosiseikasta, että sen Saksan markkinoita koskeva kiintiö oli osa yhteisön laajista markkinoiden jakamista.

77 Kantajan esittämä kanneperuste on näin ollen hylättävä myös sen väitteen osalta, joka koskee kantajan osallistumista yhteisön laajuiseen kartelliin.

78 Ensimmäinen kanneperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

$\frac{79}{218}$ — —

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(neljäs jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Kanne hylätään.

2) Kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Mengozzi

Tiili

Moura Ramos

Julistettiin Luxemburgissa 20 päivänä maaliskuuta 2002.

H. Jung

kirjaaja

P. Mengozzi

neljännen jaoston puheenjohtaja